

## ÜÇÜNCÜ DÜNYA ÜLKELERİNDE NÜFUS ARTIŞI VE EKONOMİK KALKINMA\*

Robert S. McNAMARA

Çeviren :

Ass. S. Rıdvan Karluk

Bugün öğleden sonra sizlerle, yakın geçmişte ve halen insanlığın başını ağrıtan bir sorun üzerinde tartışacağım. Bu sorun eğer giderek bir çözüme ulaştırılmaz ise, yakın bir gelecekte insanlığı tehdit eden bir durum haline gelecek ve bu konuda başarısızlık ile karşı karşıya kalınabilecektir.

Sorun, belki de tarihte herhangi bir zamanda olduğundan daha zor ve çok daha hassas, tartışmalı bir konudur. Bütün bunların ötesinde, son derece karmaşık bir durumdadır.

İşte bu karmaşık sorun, aşırı nüfus artışıdır.

Ben bu tartışma için özellikle bu sorunu seçtim. Çünkü, Dünya Bankası başkanı olarak sorumluluklarım beni, açıkça görünen ve global kalkınmaya yavaşlatıcı etkide bulunan olayları açıklamaya zorladı.

Bu olay, kalkınmaya yavaşlatıcı etkide bulunan olaylar içinde en tehlikeli olanıdır. Çünkü bugün insanlığın ancak üçte biri nispeten bolluk içinde yaşamaktadır.

Fakat buna karşılık insanlığın üçte ikisi - iki milyar kişiden daha fazla-halâ yaşamaları için gerekli olan asgari standartların sağlanmadığı bir dünyada bulunmaktadır. Bunlar, henüz kendi kendine yeterli ekonomik büyüme sürecine ulaşmamış toplumlardır. Bunlar, açlık ve gıdasızlığın; cehaletin; yetersiz eğitimin;

(\*) ROBERT S. McNAMARA, «Population Growth and Economic Development in the Third World», *Current Economic Problems: A Book of Readings*, Richard D. Irwin, Inc. Homewood, Ill., 1972, s. 80-86.

**değerlendirilemeyen fırsatların ve yıkıcı fakirliğin pençesine yakalanmış toplumlardır.**

Fakir toplumlar ile zengin olanlar arasında bulunan boşluk, sadece büyük bir boşluk değil, adeta bir uçurumdur. Batı dünyasındaki ülkelerde fert başına düşen gelir 3.000 dolar civarında iken, Asya ve Afrika ülkelerinde fert başına düşen gelir ancak yaşama-ya yetecek kadar olan 100 dolar ve daha aşağı bir seviyede bulunmaktadır.

Bu durum, statik bir durum değildir. Bugün az gelişmiş dünyanın yoksulluğu, tarihte görülmemiş bir şekilde hızla devam eden nüfus artışı nedeniyle dinamik bir yoksulluktur.

Şimdi konuyu şu şekilde basit olarak ortaya koyabiliriz: Az gelişmiş ülkelerde ekonomik ve sosyal gelişmenin en büyük ana engeli, hızlı bir nüfus artışıdır.

Konuya, tamamen demografik kriter ile girmekte bir mahzur yoktur. Nüfus artışı, basit olarak doğumların ölümlerden fazla olmasından dolayı meydana gelmektedir. İnsanlık tarihinin başlangıcında, doğumlar ile ölümler nispeten dengeli bir seviyede idiler. Bu durum, geçen yüzyıla kadar devam etmiş ve bu yüzyılda şiddetli bir dengesizlik ortaya çıkmıştır.

Bu konudaki rakamlar, herkes tarafından bilinmektedir. Fakat, kendini açıklıkla maskeleyen hoş olmayan gerçeklerin önüne geçmek için bir neden olmasa bile, bu gerçekleri tekrar etmekte fayda vardır. Milattan sonra birinci yüzyılda 250 milyon kişi olan dünya nüfusunun iki katına ulaşabilmesi için aradan 1.600 yıl geçmesi gerekmiştir. Bugün ise dünya nüfusu, 35 yılda iki katına çıkarak üç milyara ulaşmış bulunmaktadır. Bundan böyle dünya nüfusunun her sekiz yılda bir milyar kişi artacağı söylenebilir.

Eğer bu konudaki rakamları 2.000 yılının ötesine doğru projekte edersek, geçmiş devrelere ait istatistiklerin kullanılmayacağı kendiliğinden ortaya çıkar.

Bugün doğan bir çocuk, onyediy yaşına geldiği zaman dünya nüfusu 15 milyar olacaktır. Onun büyük oğlu ise, şüphesiz 60 milyarlık bir dünyada yaşayacaktır.

Bugünden altıbuçuk yüzyıl sonra, —şair Dante ile bizim aramızda kalan zaman süresi kadar— bir insan dünyada ancak bir foot kare üzerinde yaşayabilecektir. Bu, korkunç bir hayal, adeta cehennem gibi bir durumdur.

Bunun gibi projeksiyonlar, şüphesiz tam anlamı ile gerçekçi değildir. Çünkü zaman içinde meydana gelen olaylar, bu korkunç hayalin gerçekleşmesine müsaade etmezler.

Bununla beraber bizim bu konuda yine de dikkati elden bırakmamamız gerekmektedir.

Bu olayların şüphesiz yukarıda belirttiğim şekilde gerçekleşeceği beli değildir. Bu konuda yalnız şu olabilir: Kütle halinde açlıktan ölüm, politik kaos veya nüfus planlaması.

Her ne kadar bunlar 2000 yılından sonra olabilirse de, bu olayların şimdiden görünmeye başlaması yeter derecede günlük yaşantıyı etkilemektedir.

Örneğin, Hindistan —nüfusu her ay bir milyon kişi artmaktadır— ve Güneydoğu Asya'da aile planlaması programı uzun yıllardan beri uygulanmaktadır.

Filipinler, 37 milyonluk bir nüfusa sahiptir. Bu ülkede hükümete, aile planlaması konusunda yetki verilmiştir. Bu nedenle böyle giderse, küçük adalardan oluşan ülkede nüfus miktarı, 35 yıl gibi kısa bir sürede 100 milyon kişiye ulaşacaktır.

Dünyanın ortalama nüfus artışı hızı, % 2 civarındadır. Çoğu az gelişmiş ülkelerde bu oran % 3,5 veya daha fazla olmakta ve bu da ekonomiye bir yük teşkil etmektedir. Eğer nüfus artış oranı % 1 olursa, dünya nüfusu ancak 70 yılda iki katına ulaşır; eğer bu oran % 2 olursa 35 yılda; % 3,5 olursa sadece 20 yılda iki katına çıkar.

Eğer kütle halinde açlıktan ölümü ve politik kaosu, patlamaya hazır bu durum için bir çözüm yolu olarak kabul etmezsek, ortada toplumların nüfus artış oranlarını düşürebilecek üzerinde anlaşılabilir üç yol kalmaktadır. Bunlar, ölüm oranlarını yükseltmek; göç oranlarını arttırmak veya doğum oranlarını düşürmek.

Şüphesiz açıktır ki hiç kimse bu çözüm yollarından ilkinin yanında değildir. Aksine olarak az gelişmiş bölgelerde kamu sağlık programlarının süra'atle gelişmesinin etkisi altında, ölüm oranlarında bir düşme olmaktadır. Hattâ basit sağlık şartlarındaki düzelme bile, —daha iyi genel sağlık korunma tedbirleri, sıtma baskısının hafiflemesi, geniş çapta aşılama— ölüm oranlarının hızla azalması sonucunu doğurmuştur. Avrupa'nın ölüm oranlarında bir

buçuk yüzyılda başarabildiği düşmeyi, şimdi az gelişmiş toplumlar bu zamanın beşte biri kadar bir sürede sağlayabilmektedir.

Soruna getirilebilecek ikinci çözüm yolu ise, tüm olarak yeterli değildir. Bu konuda artan göç miktarı, anlamlı bir çözüm yolu olarak düşünülemez. Ülkeler şimdi, daha çok kendi gelecekteki nüfus fazlalıkları ile ilgilendiklerinden, daha az sayıda yabancıyı ülkelerine kabule hazırdırlar. Fakat burada en önemli nokta şudur: Dünya nüfusunda giderek meydana gelen büyük artış nedeniyle göçlerin nüfus baskısının hafifletilmesi konusunda bir çözüm yolu olamayacağıdır. Biz, bir kişiyi aya gönderebiliriz. Fakat biz, milyonlarca kişiyi dünyamızdan göç ettirme olanağına sahip değiliz.

O halde ortada üçüncü bir şans kalıyor. İnsanı ve rasyonel olarak doğum oranlarının azaltılması.

Bugünkü doğum oranları, ciddi bir şekilde kalkınma gayretleri içinde bulunan dünyamız için tehlike teşkil etmektedir. Bunun, neden böyle olduğunun anlaşılması gerekir. Bu durumun bizce en büyük nedeni, bu toplumların hükümetlerinin, sınırlı olan millî tasarruflarını büyük oranda kalkınmayı sağlayan prodüktif yatırımlardan daha çok, sadece bugünkü yaşama standartlarını devam ettirebilen demografik yatırımlara ayırmalarıdır.

Dünyaya gelen her çocuk, yalnız beslenmekle kalmaz. Bu çocukların giydirilmesi, barındırılması, sağlık şartlarının düzenlenmesi ve asgari seviyede de olsa eğitim hizmetlerinden yararlandırılmaları gerekir. Bütün bunların gerçekleştirilmesi ise, yeni sermayeye ihtiyaç gösterir. Tahmini olarak çocuklar, hayatlarının ilk onbeş yılında millî ekonomiye bir katkıda bulunmazlar. Çünkü onlar, daha üretime katılacak çağa gelmediklerinden ancak tüketimde bu lunurlar.

Eğer toplam nüfus içinde çocuk sayısı çok büyük ise —yüksek doğum oranlarının bir sonucu olarak— zaten kıt olan ülke kaynakları, ancak mevcut yaşama standardının daha aşağıya düşmesine engel olacak şekilde kullanılır.

Bu tip bir toplumda, çok sayıda sınıflar yapılmalı, çok sayıda öğretmen sağlanmalı, çok sayıda meslekî eğitim imkânları hazırlanmalıdır. Fakat bütün bu gayretlere rağmen bu toplumlarda eğitimin seviyesi kalitatif ve kantitatif olarak yükselmemektedir. Sür-

atle artan çocuk miktarı ile aynı seviyede bu gelişme sağlanamamaktadır. Böylece, toplumu oluşturan kişilerin geliştirilmesinde başlıca hareket ettirici araç olan eğitim, feda edilmektedir.

Ayrıca toplumdaki kötü eğitim sistemi ve belki büyük orandaki icehalet, çocukların ekonomide tam üretim yaşına geldikleri zaman kendilerini işsizliğin ümitsiz boşluğu içinde bulmalarına sebep olmaktadır. Bu nedenle dünyanın birçok fakir ülkesinde, gençlerin % 50 ile % 60'nın herhangi bir işi yoktur.

Bu gençlerin istihda medilmeleri mümkün olmadığı gibi, nüfusa oranla toplam iş hacminde de bir daralma eğilimi görülmektedir. Çünkü hükümet, yeterli iş hacmini yaratacak teşebbüslere yatırım yapma olanağına sahip değildir. Gerçekleştirilen yatırımlar da yeterli seviyede olmamaktadır. Ayrıca bu yatırımlar, devamlı olarak artma eğiliminde olan çocuk sayısı dolayısıyla etkinliğini kaybetmektedir.

Bu nedenle az gelişmiş ülkelerde hükümetler, uzun dönemde yüksek doğumların aşırı yükü nedeniyle dayanılmaz ve devam eden iki çıkmaz ile karşı karşıya bulunmaktadır.

Onların gelişme konusunda harcadıkları çabalar, fazla nüfus artışı dolayısıyla boşa gitmekte ve ancak statüko (status quo) nun devamını sağlayabilmektedir.

Şimdi, nüfus planlaması konusundaki ana sorunun inanılmaz derecede karmaşık bir sorun olduğuna işaret edeyim. Şüphesiz bu konuda, belli bazı davranışlar ve moral değerler çıkmazı ile karşı karşıya kalırız. Fakat bunlardan tamamen ayrı olarak belirsiz ve karanlık bir mitoloji, sorunun çözümünü daha da karmaşık bir duruma sokmaktadır. Belirsiz efsanelerin toplum içinde yer etmesi, soruna çözüm yolu getirmemekte fakat durumun daha da kötüleşmesine sebep olmaktadır. Böylece yapıcı hareketlerde, toplumda bir engel ile karşılaşmaktadır.

Ben şimdi bu mitolojiye döneceğim ve onun bazı akılcı olmayan (irrational) taraflarını incelemeye çalışacağım.

Konuya, genel bir varsayım olarak kabul edilen «daha çok insan, daha çok zenginlik demektir» sözü ile başlayacağım. Bu sözün bütün yanlışlıklarına rağmen, esas tabakayı aldatan bir tarafı vardır. Batıda milliyetçiliğin ilk doğduğu zamanlarda — ve çok yakın

tarikhlerde Asya ve Afrika'da bağımsızlığını yeni kazanan ülkelerde — hızlı nüfus artışı, kuvvetin bir sembolü olarak kabul edilmiştir. O zamanlar, fazla nüfusun daha güçlü bir ordunun kurulması için gerekli olduğu inancı yaygındı. Ayrıca fazla nüfus, iç pazar için ekonomik avantajlar sağlamakta; ucuz emeğin kaynağı olmakta ve genel olarak politik bir prestij aracı sanılmakta idi.

Fakat az gelişmiş dünyada hemen hemen bütün bu sayılanlar doğru çıkmadı. Hızlı bir nüfus artışı, fert başına düşen gelirin ciddi olarak artmasına engel oldu. Kalkınan ülkeler yakın zamanlarda, ekonomik güçlerinin hızlı nüfus artışının baskısı altında azaldığını farkettiler. Nüfusun iç pazarı oluşturacağı hakkındaki ümitler yalnız kütle halinde yoksulluğun hoşnutsuzluğunu yarattı. Satılma gücü ile desteklenmeyen nüfusun potansiyel tüketici olarak düşünülmesi boşuna bir uğraştan öteye geçmedi ve bu konuda beslenen ümitlerde boşa çıktı.

Bu tip ülkelerde ileri sürülen «ucuz emek» iddiası, sanıldığı gibi her zaman emeğin ucuz olduğu anlamına gelmez. Büyük ekonomik gelişme esnasında, teknolojik yeniliklerin gerektirdiği eğitilmiş insangücüne olan ihtiyaç artar. Her ne kadar, işçilere bu durumda belki dış ülkelerde çalışan benzer arkadaşlarına oranla daha az ücret ödense bile onların etkinliği ve produktiviteleri kalkınmış ülkelerdeki arkadaşlarına göre çok daha düşüktür. Dolayısıyla bu ülkelerin ürettikleri mallar da, rekabetçi ihraç pazarlarında genellikle daha pahalıdır. Bu şekilde, «ucuz emek», giderek aşırı derecede pahalı emek durumuna dönmektedir.

Nüfus büyümesinin, daha güçlü askeri kuvvet sağlaması konusunda ileri sürülen argüman ise, biraz şüphelidir. Şu bir gerçektir ki, zaman içinde bir milletin kuvvetlenmesi, o milletin komşularının tepkisini çekerek onların güçlenmesine sebep olmaktadır. Fakat her zaman modern savunma kuvveti, cahil eğitilmemiş yığınlara nazaran eğitilmiş askerlerden oluşan ordulara göre daha üstündür.

Politik bir prestij olarak milletler, kontrol edilmiyen nüfus büyümesi felâketi ile yüz yüze gelmişler, fakat bu onların prestijlerini milletler ailesinde arttırmaya yetmemiştir. Aksine, gelişme için iyimler planlarının politik çatışma ve aşırılık nedeniyle ortadan kaybolmasına yol açmıştır.

«Daha çok insan, daha çok zenginlik demektir» sözüne benzer fikirler; geniş, iskan edilmemiş açık toprakları olan ülkelerde

— doğum oranlarının fazlalığı bu ülkeleri şimdilik rahatsız etmeyeceği için — kabul görmüştür. Çünkü bu ülkelerin nüfus büyümesi dolayısıyla bir toprak sıkıntıları mevcut değildir.

Fakat bunun gibi dar anlamlı argümanlar, insanı yanlış yola sevk edebilir. Açık olan gerçek şudur ki, geniş toprak parçaları yüksek bir hızdaki nüfus büyümesine yeterli değildir. Böyle topraklar, — eğer çok sayıda insanlar tarafından iskân edilmişse — gerekli alt-yapı yatırımları ve hizmetlerin sağlanması için büyük miktarda devlet yatırımlarını gerektirir. Örneğin, yol yapımları, konut, genel sağlık korunma tedbirleri, tarımsal ve endüstriyel kalkınma gibi.

Kuvvetli bir ekonomik argümen ise aksi taraftadır. İşlenmemiş toprak parçaları, iskân edilmmeden önce gerekli yatırımların gerçekleştirilebilmesi için fazla kaynağa ihtiyaç gösterir. Fakat kalkınan bir ülkedeki fazla nüfus, yatırımlar için gerekli olan fonların birikmesini inanılmaz bir şekilde güçleştirir.

Nüfusu artan bir ülkede, rasyonel bir şekilde yüksek doğum oranlarını toplam nüfusu mutlak olarak arttırmadan bağdaştırabilir miyiz? Bu ancak, doğum ve ölüm oranlarında akla uygun bir dengeyi sağlanması ile mümkün olur. Fakat bunun ötesinde, ölüm oranları şüphesiz gelecekte tıpta devam eden gelişmeler dolayısıyla yavaşlayacaktır. Az gelişmiş ülkelerde ise, ölüm oranlarının yavaşlaması karakteristik olarak daha çabuk olacaktır. Bu durumda, aile planlamasının uygulandığı bir ülkenin nüfusu için yeterli yeryüzü parçası kalmıyacak ve bu durum giderek dahada fenalaşacaktır. Aile planlaması olsa bile, —bundan henüz yetersiz ölçüde faydalanılmaktadır— nüfus gelecekte kendi kendini besleyerek giderek hızla çoğalmaya devam edecektir.

Hâla hüküm süren ve yanlış anlaşılan bir diğer inanışta, kalkınan ülkelerde aile planlaması konusundaki resmi programların tamamen lüzumsuz olduğu, kalkınma süreci ile birlikte otomatik olarak doğum oranlarının da düşeceği fikridir. Bu konuda Avrupa tecrübesi, bu tecrübenin ikna edici delili olarak gösterilmektedir.

Fakat bu delil, her zaman geçerliliğe sahip değildir. Özellikle bugünün az gelişmiş dünyasındaki şartlarda, teoriye fazla ümit bağlamamak gerekir. Avrupa'nın modernleşmesinden önceki dö-

nemi ile bugünün fazla nüfuslu dünyası arasında meydana gelen olaylar bakımından karşılaştırılabilir hiçbir benzer durum yoktur.

Mantıki yanılmayı bir kenara bırakırsak, az gelişmiş toplumlarda bu günkü nüfus büyümesinin önlenmesinde başarıya ulaşılamamış, bu ülkelerdeki nüfus artışı ekonomik kalkınmayı büyük ölçüde frenlemiştir. Avrupa'nın kalkınma döneminin başlangıcında düşük nüfus artış hızı, gelişmeyi büyük ölçüde desteklemiştir. Bu gün Avrupa'da doğum oranları, az gelişmiş ülkelere göre çok daha küçüktür. Buna karşılık ölüm oranları henüz yeterli seviyede düşmemiştir. Bu esnada şüphesiz kamu sağlık tedbirlerinde bir düzelme sağlanmış, endüstrileşmenin doğurduğu sorunlar çözümlenerek gerekli tedbirler alınmıştır.

Ayrıca, Avrupa'da ondokuzuncu yüzyılda, bugünün kalkınan ülkelere benzemeyen şekilde evlenmeler daha geç yaşlarda gerçekleşmiş ve okur yazarlık oranı —her zaman nüfus artışına karşı etkide bulunan önemli bir faktördür— önemli ölçüde yüksek bir seviyede olmuştur.

Bütün bu sayılan avantajlara rağmen, Avrupa'nın doğum oranlarını bugünkü seviyesine indirebilmesi için 70 yıl geçmesi gerekmiştir. Bugün kalkınan ülkelerde ortalama doğum oranı, her 1.000 kişide 40 ile 45 arasında bulunduğu halde, bu oranı her 1.000 kişide 17 ile 20 kişiye indirmek ve çağdaş Avrupa seviyesine ulaşmak için, kalkınan ülkelerde doğumları yılda 50 milyon azaltmak gerekmektedir. Ekonomik gelişmeyle birlikte —iyi organize edilmiş aile planlamasının yardımı olmadan— gelecekte kendiliğinden nüfus artış hızının yavaşlamasının mümkün olduğunu düşünmek mümkündür.

Gerçekten, aile planlamasının yardımı ile de olsa, yirmi veya otuz yıldan aşağı bir sürede ümit verici bir sonuç alınması beklenebilir. Bu gibi ülkelerde, sosyal gelişme istenmeyen doğumların çokluğu nedeniyle ciddi olarak engellenmektedir. Aile planlamasının kabulü ile hem bu engel ortadan kalkar ve hemde ekonomik ve politik dağılma büyük ölçüde önlenmiş olur.

Burada, birden fazla düşünce sistemi, hareket yolu üzerinde engel teşkil etmektedir. Artık çağımızda emredici doktrinlerin yeri yoktur. Eğer bu gidiş devam ederse, dünyamızı yakın bir gelecekte büyük bir açlık beklemektedir.



İngiliz bilimci ve romancısı C.P. Snow, konunun önemini anlatarak yakın zamanlarda şu makul görüşe değinmiştir: «Fakir ülkelerdeki milyonlarca insan, gözlerimizin önünde açlıktan ölüme doğru gitmektedir».

«Bizler, bu durumu görerek bir şey yapamıyoruz. Başlarımızı televizyon cihazlarımızın biraz dışına çıkaralım».

Snow, yiyecek maddeleri ile nüfus arasında bir dengesizlik başladığı zaman, «en iyi bir yorumla mahalli bir açlık başgösterecektir. En kötüsü ise, mahalli açlık süratle korkunç bir genel açlık halini alacaktır. Mahalli açlığın başlangıcı olarak iyi bir tahminle 1975-1980 yılları söylenebilir» demiştir.

«Bu konudaki en büyük felâket, yüzyılımızın bitmesinden önce meydana gelecektir. Bizler, zengin ülkeler, o zaman milyonlarca kişiden oluşan bir açlık denizi ile çevreleneceğiz».

«Nüfus artışı» diyerek devam eden yazar şunları eklemiştir. «Zengin dünya, gittikçe küçülmektedir. Fakir dünya ise, bir kaç istisna dışında süratle büyümektedir. Hindistan'da olduğu gibi bazı mahalli başarılar rağmen yiyecek-nüfus dengesizliği yavaş yavaş meydana gelecektir. Buna engel olmak için girişilen çabalar, çok yetersizdir. Açlık, birçok ülkede giderek bir sorun haline gelecek ve belkide bu dönemin sonunda mahalli olacaktır. Şimdiden bilinmemekle beraber, artık büyük ölçüde buna katlanmak gerekecektir».

Lord Snow, parlak ve ileri görüşlü bir kişi olarak bu fikirlerini ifade etmiştir. Ben şahsen bunun gibi bir felâketle karşı karşıya kalınsa bile yine de olayların bu kadar ümitsiz olacağı kanısında değilim.

Toptan bir açlık zaten mümkün değildir. Ben böyle bir durum ortaya çıkması için daha çok zamana ihtiyaç olduğu kanısındayım. Fakat bu zaman, çok sınırlı bir zamandır.

Bizim, tarım teknolojisinde devrim yaratacak kadar yeterli zamanımız vardır. Yeni tohumların geliştirilmesi, yabancı hayvan ve tohumların islahı, sunî gübreleme ve tabii kaynakların daha yoğun bir şekilde kullanılması için zaman yeterlidir.

Zaten Güneydoğu Asya'da tahıl üretiminde büyük bir gelişme sağlanarak üretim % 100'dan daha fazla bir oranda yükseltilmiş

ve bütün Asya'da her akr'dan (acre) bir buçuk ton mahsul alınması konusundaki ümitler artmıştır. Yeni tohumların tarımda kullanılmasında büyük bir gelişme sağlanarak zamanla daha çok toprak bu şekilde işlenmiş ve 1965 yılında 200 akr'dan 1968 yılında 20.000.000 akr'a ve 1969 yılı için bir tahminle bu rakam 34.000.000 akr'a ulaşmış bulunmaktadır. Fakat bütün bunlar, dünya piriç ve buğday üretiminde henüz çok küçük dönüm miktarlarıdır.

Eğer biz arzu edersek, tarımdaki bu olumlu gelişmeyi hızla yayarak —kalkınan ülkelere yeterli ve uygun şekilde yapılacak teknik ve mali yardımlar ile birlikte— gelecek yirmi yıllarda dünya yiyecek arzının, dünya nüfusundaki artış hızından daha fazla büyümesini sağlayabiliriz.

Bu şekilde, önceden haber verilen açlık hayalini durdurma imkânını da yakalamış oluruz.

Bu ise, şüphesiz çok büyük bir enerji, organize edilmiş ustalık ve yeni sermaye yatırımlarının anlamlı bir şekilde birleşmesi ile mümkün olur ve ancak böylece bu felâketten uzaklaşılabilir.